

NASIL BİR YEREL YÖNETİM İSTİYORUZ?

Farklı evlerde, sokaklarda, köylerde, mahallelerde, ilçelerde, şehirlerde yaşayan kadınlar olarak ortak ihtiyaçlarımızı ve önceliklerimizi paylaşmak üzere tüm yerel yönetim adaylarına ve yerel siyaset aktörlerine sesleniyoruz: Yaşadığımız her yerde cinsiyet eşitliğinin hayata geçmesi, haklarımızı kullanmak, ayrımcılığa uğramadan, eşit ve kaliteli bir yaşam sürmek evrensel insan haklarının gereği olarak hakkımızdır.

Başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olmak üzere, Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri gibi Türkiye'nin de taraf olduğu pek çok uluslararası belgenin yanı sıra, Anayasa'nın eşitlik dahil birçok ilkesi ve Belediyeler Kanunu gereği yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında, kadınların özel olarak desteklenmesinde ve cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesinde sorumlulukları var.

Yerel yönetimler, yaşam alanlarını; hiç kimseyi geride bırakmadan insan ve doğa haklarına sahip çıkan, katılımcı yöntem ve uygulamalarla yaşanır kılabilir; Yerel politikaların ve her türden plan ve programın ayrılmaz parçası hâline getirerek toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirebilirler. Yerel yönetimleri şeffaflık, katılımcılık ve hesap verebilirlik ilkeleri temelinde demokratik kılabilirler.

Yerel yönetimler cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini gözetken, herkes için eşitlik politikalarını ve eşit hizmet ilkesini hayata geçirmek için kurumsal mekanizmalar, izleme ve değerlendirme sistemleri oluşturabilir, bütçe ayırabilirler. Temsilde ve atamada yüzde 50 eşitlik ilkesinin hayata geçmesi için, kararlı, kalıcı demokratik yöntemler uygulayabilirler. Tüm politikaların belirlenmesi, uygulanması ve izlenmesi süreçlerinde bağımsız kadın örgütlenmelerinin, diğer ilgili hak temelli sivil toplum örgütlenmelerinin ve bağımsız akademik çevrelerin etkin katılımını sağlayabilir, destek alabilirler.

Tüm bunlarla birlikte; öncelikle; yerel yönetim dinamiklerinin siyasi partilerin merkezlerinden anti demokratik bir biçimde belirlenmesine, belediye kaynaklarının siyasetin finansmanında kullanılmasına, yerel siyasetin rant ve gelir kapısı haline getirilmesinin cezasız bırakılarak suç olmaktan çıkarılmasına ve normalleştirilmesine son verilmesi gerekir. Ayrıca, yerel siyasete katılmanın üst gelir gruplarına özgü bir "erkek mesleği" olarak görülmesine yol açan her türlü uygulama ve cinsiyetçi önyargılar ortadan kaldırılmalıdır. Diğer denetim mekanizmaları ile birlikte, Sayıştay'ın yeniden bağımsız ve etkin denetim mekanizması konumuna kavuşturulması, yerel demokrasinin gerçekleşmesini engelleyici keyfi yasa değişikliklerine son verilmesi, doğrudan demokrasinin gerçekleşmesinde önemli rolü bulunan yerel yönetim birimi muhtarlığın tekrar önemli bir birim haline getirilmesi, buralarda yüzde 50 kadın temsiline özel bir programla desteklenmesi, gerekli bütçe verilerek yetkilerinin artırılması şarttır.

Özellikle son 22 yılda çok sayıda örneğini gördüğümüz, seçilmiş belediye başkanlarını görevden alarak yerlerine kayyım atamak ve kayyımlar aracılığıyla ilk iş olarak kadın

birimleri ile kadın danışma dayanışma merkezlerini kapatmak, eşit temsil ve kadınlara destek politikalarına son vermek; kayyım atanmasa da muhalefet partilerinden seçilen belediyelerin gelir kaynaklarına el koymak ya da gelir elde etmesini fiilen engellemek gibi demokrasi dışı merkezi müdahalelere ivedilikle son verilmelidir.

Tüm bunlar çerçevesinde kamu yararını önceleyen, eşitlikçi, eşitleyici ve mor yeşil kamucu belediyeçilik için Eşitlik İçin Kadın Platformu (EŞİK) olarak belirlediğimiz beş acil şartımızı tüm siyasi partilerin, yerel dinamiklerin ve adayların dikkatine sunuyoruz.

EŞİTLİKÇİ, MOR, YEŞİL, KAMUCU BELEDİYEÇİLİK İÇİN BEŞ ACİL ŞART!

1. Eşit Yurttaşlık Hakkı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Yerel yönetimler, herkesin eşit yurttaşlık hakkını tanımalı ve yurttaşlık statüsü olmayanlar da dahil herkese eşit hizmet götürmeli, dil, din, ırk, mezhep ve bunun gibi hiçbir nedenle doğrudan ya da dolaylı ayrımcılık yapmamalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için Anayasa'nın 10.maddesiyle düzenlenen eşitlik ilkesiyle ailede eşitliği düzenleyen 41.maddesini dikkate alan politika ve hizmetleri hayata geçirmelidir. Bunun için öncelikle yapılması gerekenler şunlardır:

- Tüm belediyeler, **Avrupa Yerel Yönetimler Şartı ve Avrupa Bölgeler Komitesi Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı**'nı (CEMR) imzalamalı ve hayata geçirmek için Stratejik Planlarla da uyumlu şekilde **yerel eşitlik eylem planları** yapmalı ve uygulamalıdır.
- Belediye meclisine gelen öneri ve tekliflerin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle değerlendirilmesini sağlamak üzere her belediye bir ihtisas komisyonu olarak **Eşitlik Komisyonu** kurmalıdır.
- Eşitlik politikalarının ve bu politikaları uygulama mekanizmalarının geliştirilmesi, izleme ve değerlendirme süreçlerinin hayata geçirilmesi için her belediyenin bünyesinde **Eşitlik Birimi** kurulmalıdır.
- Belediyelerin Yerel Eşitlik Eylem Planları tüm belediye birimlerinin görev, yetki ve sorumluluklarını ayrıntılı şekilde tarif etmeli, zaman, paydaş ve kaynaklarını açıkça belirleyip göstermelidir.
- **Köy ve mahalle muhtarları** bu eylem planlarının aktörleri haline getirilmeli, uygulama süreçlerine ve eğitimlere katılmaları sağlanmalıdır.
- Tüm yerel yönetim prosedürleri ve belgeleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini giderecek, eşitlikçi ve güçlendirici bir anlayış ve söylemle yeniden düzenlenmelidir.
- Yerel yönetimler kentli yurttaşlarla iletişimde cinsiyet eşitliğini ve **tüm inanç gruplarına eşit mesafede durmayı** gerektiren **laiklik** ilkesini gözetken bir söylem kullanmayı temel ilke olarak benimsemelidir.

- Belediyelerde, stratejik plan ve bütçe hazırlıklarından başlayarak tüm planlama ve uygulama süreçlerinde kadınların ihtiyaç ve önceliklerini gözeten **Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme** yapılmalıdır.
- Kadınların süregelen eşitsizlik ve ayrımcılık uygulamaları ve kentsel hizmetlerden eşit yurttaşlar olarak yararlandırılmamaları sonucunda uğradıkları hak kayıplarını giderecek destekleyici ve eşitleyici özel önlemler içeren politikalar geliştirilmeli, bu politikaların hayata geçirilmesi sürecinde kadınları kentsel hizmetlerden yardımlar yoluyla yararlanan hizmet özneleri olarak gören belediyeçilik anlayışı terk edilerek kadınların eşit insanlar olarak toplumsal hayatın her alanında eşit haklara sahip oldukları kabul edilmelidir.
- Yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğiyle doğrudan ilişkili birimleri ve yönetici kadroları başta olmak üzere, tüm personele eşitlik fikriyle ilgili ön yargı ve dirençleri ortadan kaldıracak, cinsiyet eşitsizliklerini giderecek, eşitlikçi anlayışı hayata geçirecek hizmet içi eğitimlerden, **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Programlarından** yararlanmalıdır.
- Belediyelerin başkan yardımcısı, daire başkanı, müdür, şef vb. yönetici kadrolarında kadın sayısının artırılmasını sağlayacak **yüzde 50 eşit temsil ve istihdam ilkesi** uygulanmalıdır. Belediye şirketlerinde de yönetici ve çalışanların **eşit temsil ve istihdam** dengesine özen gösterilmelidir.

2. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Yerel yönetimlerin kadınlara yönelik her türlü şiddetle aktif mücadele için güçlü politika ve hizmetleri hayata geçirmesi gerekir. Bunun için öncelikle şunlar yapılmalıdır:

- Kadın örgütleriyle aktif işbirliği yapılarak kadına karşı şiddetle mücadele mahallelerden başlayarak planlanmalı, şiddete karşı mahalle dayanışmasını destekleyen mekanizmalar geliştirmelidir.
- Anayasa'nın 90. Maddesi ve 6251 sayılı onay Kanunu nedeniyle içeriği halen yürürlükte olan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) tüm maddeleri belediyeler tarafından etkin olarak uygulanmalı; tüm belediye çalışanlarına sözleşmede profesyonellerin eğitimi çerçevesinde esasları belirtilen eğitimler verilmelidir.
- Tüm belediyeler, Belediye Kanunu gereğince her 100 bin nüfus için bir **sığınak** açmalı (Avrupa Konseyi standardı her 10 bin nüfus için 1 sığınak) ve sığınak sonrası barınma ve istihdam için kamu kaynağı ayırmalıdır.
- Sığınakların 60 yaşından büyük kadınlar, 12 yaşından büyük oğlan çocuğu olan kadınlar, engelli kadınlar ve benzeri özel durumları olan kadınların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesi için politikalar geliştirilmelidir.
- Büyükşehir belediyeleri 7/24 hizmet veren şiddetle mücadele için **Acil Yardım Hattı** açmalıdır.
- Her 200 bin nüfus için belediyeler **Cinsel Şiddet Kriz Merkezi** açmalıdır.
- Şiddete uğrayan kadınlara bağımsız bir yaşam kurmak için ihtiyaç duyduğu barınma, mesleki eğitim, kreş, sağlık ve istihdam olanakları sağlanmalıdır.

- Şiddeti önleme ve şiddete karşı korumada ayrımcılık yapılmamalı, ülkede yaygın konuşulan **anadillerde hizmet** sağlanmalı; **LGBTİ+**'lar ve **göçmen kadınların** yararlanabileceği destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Çocuklara yönelik ihmal ve her türden istismarla mücadele için özel birimler oluşturulmalıdır.
- Yerel yönetimler, **kırsal alanlarda yaşayan kadınların**, kent merkezlerine oranla daha cinsiyetçi bir çevrede, eğitim, istihdam, sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri ve şiddetle mücadele birimlerine erişimde daha eşitsiz şartlarda yaşadıklarını dikkate alarak özel mekanizmalar geliştirmelidir.

3. Kadınların Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Açıdan Desteklenmesi

Kadınlar ve kız çocuklarının eğitime, sağlık hizmetlerine, istihdama aktif katılmalarının, sosyal ve kültürel hizmetlere erişiminin önündeki cinsiyetçi engeller ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve eşitliği oluşturmak için özel politika ve hizmetler hayata geçirilmelidir. Bu programların laik bilimsel çerçevede hazırlanması ve uygulanması esastır. Bunun için öncelikle şunlar yapılmalıdır:

- Kadınların **güvenceli istihdama** katılımını teşvik eden istihdam politikaları desteklenmeli, bu politikalar belirlenirken, kadınları geleneksel cinsiyetçi rollerle bağlantılı işlere hapsedmeyen bir yaklaşım benimsenmeli, tüm sektörlerde kadın istihdamı teşvik edilmelidir.
- Küçük girişimcilik ve üretim kooperatifi gibi yerel ekonomi ve istihdam modelleri, kadınların neoliberal rekabet koşulları ve adaletsiz vergi sistemiyle baş başa bırakılmayacağı önlemler alınarak teşvik edilmelidir.
- Cinsiyet eşitliği temelinde yeniden örgütlenen geçimlik tarım, ekolojik tarım, esnaf ve zanaatkarlık gibi **mor-yeşil ekonomi** modelleri kadın istihdamını artıracak şekilde geliştirilip uygulanmalıdır.
- Kadınların ücretsiz yararlanabileceği, sanat, kültür, spor etkinliklerine katılabileceği sosyal alanlar geliştirilmelidir.
- Sorumlu tüketimi destekleyen **tüketim kooperatifleri, kent dayanışması** gibi dayanışma ekonomisi mekanizmaları belediyelerin destekleriyle geliştirilmelidir.
- **Okur-yazar olmayan tek bir kadın kalmaması** yerel yönetimlerin öncelikli hedefi olmalı, kadınlar için uygulanan eğitim programları geleneksel cinsiyetçi rollerin devamı, ticari veya sanatsal değeri olmayan alanlardan çıkarılmalı, tüm alanlarda beceri ve yetkinlik geliştirici kurs ve eğitim programları oluşturulmalı, yaygınlaştırılmalıdır.
- Kadınların yasal, dijital ve finansal okuryazarlıklarını geliştirecek eğitim programları uygulanmalıdır.
- **Bakım yükü, kamusal hizmetler** kapsamında ve geniş anlamıyla bir ekonomik model olarak (Mor-Yeşil Ekonomi) ele alınmalı; ücretsiz kreş, yaşlı ve hasta bakım hizmetleri kaliteli, düşük ücretli veya ücretsiz olarak yerel yönetimlerce sağlanmalıdır.
- İş yaşamında şiddeti ve tacizi önleme mekanizmaları için etkin politikalar uygulanmalı, Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO)'nun 190 sayılı Sözleşmesi ilkeleri benimsenmeli, yerel yönetimler kendi sorumluluk alanlarında bu ilkelere tavizsiz uymalıdır.

- **Sosyal destekler** yoksulluğu yönetmek ve siyasi rant için değil, **sosyal devlet** ilkesine uygun olarak yoksulluğu ortadan kaldırma perspektifiyle planlanmalı, sosyal destek gerektiren hanelere verilen sosyal destekler kadınları önceleyecek şekilde sunulmalıdır.

4. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Kent Planlaması

Kentte var olmak ve kentten yararlanmanın cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği bağlamında farklılıklar içerdiğinin bilinciyle, kamusal alanların eşitlikçi ve kapsayıcı olması hedeflenmelidir. Bunun için öncelikle şunlar gereklidir:

- İmar planları ve alt yapı projeleri hazırlanırken kadınların kentin her yerine rahatlıkla, güven içinde ulaşabilmelerine ve hizmet alabilmelerine olanak sağlayan düzenlemeler yapılmalı; çocuklu, engelli, yaşlı ve yalnız yaşayan kadınların ihtiyaçları gözetilmelidir.
- **Ücretsiz ya da ucuz toplu taşıma olanağı** sağlanmalı, lastikli toplu taşımada kadınlar için güvenlik açısından gereken yerlerde ve saatlerde duraksız indirme uygulaması ülkenin her yerinde hayata geçirilmeli, ihtiyaç sahibi, ekonomik güvencesi olmadan yalnız yaşayan, çocuklu, yaşlı, engelli kadınlar için sosyal konutlar yapılmalıdır.
- **Sağlıklı ve ucuz gıdaya erişim** için semt pazarları, sosyal marketler, aşevleri ve çamaşırhaneler sembolik değil yaygın şekilde hizmet sunmalıdır,
- Tüm kamusal binalar, kamusal alanlar ve sokaklar çocuklu ya da çocuksuz kadınların, engellilerin ve yaşlıların kullanımına uygun ve güvenli hâle getirilmelidir,
- **Kentin kültürel mirası kamu yararına korunmalı**, halkın ücretsiz olarak ya da uygun ücretle ziyaret etmesi sağlanmalıdır,
- Yeterli sayıda ekolojik alan, park, çocuk oyun alanı ile çocuklarla ilgili kurslar, spor faaliyetleri vb. kamusal hizmetler sağlanmalı, bu hizmetlerle ilgili çevre düzenlemeleri ve mimari projeler yapılırken, ebeveynler için etkinlik imkânları da kapsamda tutulmalıdır.

5. İklim Değişikliğine ve Afetlere Dirençli, Ekolojik Kentler

Dünyanın her neresinde yaşanırsa yaşansın güvenli ve sağlıklı olmanın ön koşulu, politikaların gezegenin ve gezegende yaşayan her bir canlının güvenliği ve sağlığının birbiriyle ilişkili olduğu bilinciyle oluşturulmasıdır. Doğanın ve tüm canlıların haklarına saygılı, iklim değişikliği ve afetlere dirençli ekolojik kentler kurulmalı, beton ve asfalt belediyeciliğinden vazgeçilmelidir. Yerel yönetimlerin salt kent hizmetleri yapan kamu birimleri olduğu ve kırsalın kentliler için turistik ziyaret alanları olmasından ibaret kavrayış terkedilmeli, yerel sosyal ve doğa koruma politikaları kırsal alanlarla birlikte bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bunun için öncelikle yapılması gerekenler şunlardır:

- İklim değişikliğine karşı **İklim Acil Planı** hazırlanarak gerekli tedbirler alınmalı; fosil yakıt kullanımından acilen vazgeçilerek, yerel yönetim-kadın işbirliğiyle üretilecek **temiz enerji** kaynaklarının kullanımına geçilmelidir.
- Kentlerin **Net Sıfır** yaklaşımıyla 2040 yılında **karbon nötr** olması taahhüt edilmeli, bu taahhüdü yerine getirmek için somut adımlar atarak kenti karbonsuzlaştırma politikası düzenlemelidir.

- İklim krizinin neden olduğu aşırı hava olaylarından sıcak dalgaları, seller ve iklim afetlerinin kadınları, yaşlıları, çocukları ve yoksulları daha çok etkilediği göz önünde bulundurularak, tüm canlıların yaşamlarını, yaşam alanlarını tehdit eden, havayı, suyu ve toprağı kirleten **ekolojik yıkım ve talan projelerine karşı** mücadele için gereken tüm mekanizmalar oluşturulmalı, canlıların sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşamaları sağlanmalıdır.
- **Sokak hayvanları** için evrensel standartlara uygun **bakım ve rehabilitasyon merkezleri** yapılmalı, gerekli sağlık ve beslenme koşulları için bütçe ayrılmalı, sokak hayvanlarına yönelik şiddetin önlenmesi için mahalle dayanışması teşvik edilmelidir.
- Afetlere hazırlık ve müdahale süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze alan, kadınların afetlerin sadece en çok zarar göreni değil, afetin yol açtığı olumsuz koşullarda yaşamı yeniden kuran **direnc unsurları** olduklarını da dikkate alan eylem planları yapılmalıdır.
- Her belediye afet risk haritası ve nüfus verilerine uygun olarak **toplanma alanları** belirlemeli, buralarda kadınlar ve çocukları şiddet ve cinsel taciz riskine karşı koruyabilecek güvenli alanlar inşa etmeli, acil durumlarda kadın ve çocukların özel ihtiyaçları stoklamalıdır.
- Afet sonrasında kadınların ağırlaşan bakım yükü, kötüleşen hijyen ve sağlığa erişim şartlarını dikkate alan önlemler afet öncesinde planlanmalıdır.
- **Aile reisliğinin** 2002’de yürürlüğe giren **Medeni Yasa**’dan kaldırıldığı dikkate alınarak, afet yardımlarının dağıtımında kadınların eşit hak sahibi oldukları kabul edilmeli ve mülkiyet hakları korunmalıdır.
- Her belediye afet risk haritası ve nüfus verilerine uygun olarak afet öncesi risk azaltma, acil müdahale ve afet sonrası iyileşme dönemleri için afet/kriz yerel eylem planı yapmalı, bu eylem planlarına bütçe ayırmalı, **İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP)Syndai Protokolü** ve Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Komitesi’nin **CEDAW 37**sayılı Tavsiye Kararı’na uygun olarak toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle yenilenmelidir.
- Belediyelerin afetlere müdahale kapasitesi ve bütçeleri artırılmalı, yerel özerkliğe kavuşturulmalıdır.
- “Kentsel dönüşüm” adı altında sürdürülen rant ekonomisine son verilmeli, tüm vatandaşların mülkiyet hakları korunmalıdır.

Bu belge, EŞİK Platformu Yerel Yönetimler Çalışma Grubu üyelerinin gönüllü emeğiyle hazırlanmıştır. Alıntılarda referans verilmesi ricasıyla, yerel eşitlik ve izleme çalışmalarını yapan herkesin yararlanması ve paylaşılması dileğiyle...